

Т. В. Васильєва¹, к.б.н., доцент,

О. М. Слюсаренко², д.б.н., директор Ботанічного саду

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

¹кафедра ботаніки, вул. Дворянська, 2, Одеса, 65082, Україна, e-mail: tvas@ukr.net

²Ботанічний сад ім. акад. В. І. Липського, Французький бульвар, 48/50, Одеса,

65058, Україна, e-mail: slyusarenko@onu.edu.ua

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ГЕНОФОНД
КОЛЕКЦІЙ БОТАНІЧНИХ САДІВ І ДЕНДРОПАРКІВ –
ЗАПОРУКА СТАЛИХ ФІТОЦЕНОЗІВ В УМОВАХ
КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН», ЯКА ПРИСВЯЧЕНА 150-РІЧЧЮ
БОТАНІЧНОГО САДУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. І. ЛИПСЬКОГО
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
І. І. МЕЧНИКОВА (19-21 ВЕРЕСНЯ 2017 РОКУ, ОДЕСА)**

У 2017 році Ботанічному саду ім. акад. В. І. Липського Одеського національного університету імені І. І. Мечникова виповнилося 150 років. Святкування таких дат традиційно супроводжується зверненням до історії створення, розвитку та сучасного етапу роботи будь-якої установи.

За 150 років маленька колекція рослин, які знаходилися в оранжереї у дворі між головним корпусом та Великою хімічною та Великою фізичними аудиторіями, виросла до колекцій рослин відкритого та закритого ґрунту, які налічують тисячі видів, сортів, декоративних форм рослин, та арборетуму, розташованих на двох територіях на Французькому бульварі. За цей час Ботанічний сад разом з містом Одесою та всією країною пережив кілька воєн, інтервенцію. Він міняв підпорядкування, назву, але залишався науковою установою, місцем, яким пишались одесити, куди намагалися потрапити на екскурсії гості міста.

За 150 років існування саду багато поколінь науковців та садівників створювали його колекції, формували експозиційні ділянки, поповнювали генофонд насіння та колекційних рослин, плідно працювали в галузі інтродукції рослин, сприяли введенню у виробництво нових перспективних видів, у тому числі для збагачення асортименту рослин для озеленення міста, промислових та рекреаційних зон, покращення асортименту пряних, технічних рослин, нових для регіону стійких фруктових-ягідних видів рослин.

Колекційний фонд рослин, що забезпечує навчальний процес і науково-дослідну роботу утримується на територіях двох дендрологічних парків загальною площею 16 га і тепличному комплексі площею 2400 м². На території парків організовано кілька навчально-експозиційних ділянок: “Система рослин за А. Л. Тахтаджяном”; ділянка лікарських та ефіроолійних рослин; ділянка безперервного цвітіння; сад квітів; ділянка гарно квітучих кущів.

Генофонд голонасінних рослин колекції саду налічує 89 видів і 47 форм, які належать до 24 родів і 7 родин. Генофонд покритонасінних рослин представлений 422 видами, 70 формами і 625 сортами.

Аборигенні рослини Північно-Західного Причорномор'я у колекції представлені 13 видами. Реліктові рослини – 18 видів, рідкісні та зникаючі рослини – 42 види. Колекція багаторічних трав'янистих рослин налічує понад 200 видів, ґрунтопокривних – 120 видів, цибулинних – 180 сортів, ірисів – 50, півоній – 110 сортів.

Колекцію тропічних і субтропічних рослин репрезентують понад 400 видів рослин, які належать до 209 родів і 81 родини.

Відновлюється колекція орхідних, яка сьогодні представлена сортами цимбідіуму гібридного, каланти одягненої та фаленопсісу приємного.

Найбільшою є колекція сукулентів, яка сьогодні налічує 1233 види, форми і різновиди, що належать до 12 родин. Лише кактусові у колекції представлені 865 видами з 94 родів.

Організаційна структура Ботанічного саду забезпечує виконання науково-дослідних робіт за напрямками: інтродукція і акліматизація судинних рослин; дослідження біологічних особливостей ряду рідкісних і зникаючих видів з метою їх реінтродукції у природні резервації; вивчення мікроміцетів і закономірностей формування їх популяцій у ґрунті та у філоплані рослин з метою розробки екологічно-безпечних технологій захисту квітково-декоративних рослин; проводяться науково-дослідні роботи з еколого-ландшафтного упорядкування урбанізованих територій. Спільно з Національним ботанічним садом ім. М. М. Гришка НАНУ виконано ряд інноваційних робіт і отримано 5 патентів.

Щорічно сад відвідують до 10 тис. екскурсантів, серед яких найбільше школярів.

Завдяки вивченню рослин-інтродуцентів та розробці технології їх вирощування сад передав підприємствам, що займаються озелененням Одеси, велику кількість садивного матеріалу. Сьогодні рослини, вирощені в саду, прикрашають вулиці, сквери та парки міста.

Колектив ботанічного саду співпрацює з місцевими органами влади і управління. Наслідки цієї роботи висвітлюють перспективи розвитку зеленої зони міста і території ботанічного саду, а також нових тематичних експозицій та перспективних напрямків наукової роботи колективу.

Найбільша цінність Ботанічного саду – його співробітники. За ці роки у Ботанічному саду працювали й всесвітньо відомі вчені, й професори і доценти вищих навчальних закладів Одеси, Києва, інших міст, багато з них були вихованцями Одеського університету.

Ботанічний сад – парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва – справді дивовижне місце. Співробітники парку створили тут зону безперервного цвітіння, де зібрані десятки видів, форм і різновидів рослин, які постійно цвітуть протягом року.

Одна з пам'яток саду – старовинна пальмова оранжерея, де ростуть екзотичні рослини (саговники, банани, пальми та ін.), привезені в Одесу з Австралії, Америки, Африки.

У гарну погоду в затишних місцях саду можна помітити чимало художників. Не минули увагою парк та велику пальмову оранжерею і кінематографісти.

Чимало робіт в Ботанічному саду зараз проводиться силами волонтерів, серед яких любителі природи, вчені, студенти. Для підтримки унікального генофонду рослин та благоустрою території тут час від часу проводяться тематичні фестивалі. Сьогодні Ботанічний сад є базою підготовки студентів біологічного напрямку не тільки університету, а і ряду вищих навчальних закладів Одеси, Херсона та Миколаєву.

Згідно до Постанови Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2017 році» (Відомості Верховної Ради, 2017, № 2, ст.30, із змінами, внесеними згідно з Постановою ВР № 2161-VIII від 05.10.2017) вказано, що цього року на державному рівні відзначатиметься 150 років з часу заснування Ботанічного саду ОНУ (1867).

19 вересня 2017 року у Зеленій вітальні Будинку Вчених відбулося урочисте відкриття Міжнародної наукової конференції «Генофонд колекцій ботанічних садів і дендропарків – запорука сталих фітоценозів в умовах кліматичних змін», яка присвячена 150-річчю Ботанічного саду.

Учасники Міжнародної наукової конференції «ГЕНОФОНД КОЛЕКЦІЙ БОТАНІЧНИХ САДІВ І ДЕНДРОПАРКІВ – ЗАПОРУКА СТАЛИХ ФІТОЦЕНОЗІВ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН», яка присвячена 150-річчю Ботанічного саду ім. академіка В. І. Липського Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (21 вересня 2017 р. Нова територія Ботанічного саду)

З вітальним словом до учасників та гостей конференції звернувся ректор Одеського національного університету імені І.І. Мечникова доктор політичних наук, професор Ігор Миколайович Коваль. Від імені обласної ради, мера м. Одеси, міської адміністрації Ігор Миколайович вручив грамоти та відзнаки директору О. М. Слюсаренку і працівникам ботанічного саду В. О. Гушеру, Л. В. Левчук, К. В. Чабан, С.А. Пилюзі, А. В. Голокоз та ін. Присутні прослухали також доповідь директора Ботанічного саду О. М. Слюсаренка на тему «Ботанічний сад ОНУ минуле і сьогодні». Лунали вітання колег та гостей з нагоди 150-річчя Ботанічного саду.

Від Одеської міської ради звернувся народний депутат голова постійної комісії з питань житлово-комунального господарства, екології та надзвичайних ситуацій Олександр Валер'янович Іваницький. Він подякував О. М. Слюсаренку за співпрацю і наголосив, що міська рада зараз більше опікується зеленими насадженнями міста, ніж раніше і зацікавлена у їх збереженні, оскільки стан зелених насаджень є показником розвитку міста. Лише 2 роки тому парки м. Одеса отримали документи на землю, де встановлено їх межі. Розробляється проект розширення території ПЗФ у напрямку до моря і приєднання нових площ до ботанічного саду. Він побажав ботанічному саду процвітання, а працівникам – здоров'я та благополуччя.

Слова поздоровлення та привітання виголосила також голова профспілки працівників освіти і науки Ніна Олександрівна Дубовик.

Голова Ради ботанічних садів і дендропарків України, директор НБС імені М. М. Гришка НАН України, член-кор. НАН України Наталія Василівна Заїменко привітала директора і колектив із славетним ювілеєм і наголосила, що незважаючи на те, що ботанічні сади університетів переживають не кращі часи, Ботанічному саду ОНУ вдається утримувати надзвичайно цінні колекції рослин у належному стані та поповнювати їх. І у цьому велика заслуга як директора, так і колективу.

З привітаннями і поздоровленнями виступили директори та делегати від ботанічних установ України: О. О. Алехін (Харків), Т. В. Деревенко (Чернівці), В. П. Коломійчук (Київ), І. І. Коршиков (Донецьк-Кривий Ріг) та наукових установ Одеси, зокрема, заступник директора ННЦ Інституту виноградарства і виноробства імені В. Є. Таїрова д. с./г. н. Н. А. Мулюкіна.

Після короткої перерви із пленарними доповідями виступили:

В. М. Гамалія (Гамалія В. М., Руда С. П. Внесок В. І. Липського у формування мережі установ Української Академії Наук), В. І. Мельник (Моделювання популяцій раритетних видів як метод охорони флористичного різноманіття *ex situ*), С. В. Клименко (*Underutilized fruit plants in the light of organic farming*), О. О. Алехін.

Два дні науковці плідно працювали. Тематичні напрями роботи конференції охоплювали коло питань, які пов'язані з проблемами збереження та збагачення біорізноманітності колекцій ботанічних садів та дендропарків в умовах клі-

матичних змін, теоретичними та прикладними аспектами інтродукції рослин у сучасному світі, проблемами досліджень біоінвазій та захисту рослин, сучасному досвіду озеленення, ландшафтного та фітодизайну, а також питанням просвітницької та соціальної ролі ботанічних садів та дендропарків. Для участі у конференції було надіслано 80 статей 136 учасників (авторів та співавторів), серед яких два член-кор. НАНУ, 13 докторів наук. У конференції взяли участь вчені 42 наукових установ України, Молдови та Польщі. Серед її учасників представники 6 установ НАН України, одного біосферного заповідника, 5 університетських ботанічних садів; 2 – педагогічних університетів, 3 аграрних університетів.

Крім насиченої наукової програми були організовані екскурсії центром міста Одеси, фахівці Ботанічного саду провели гостей по двох територіях Ботанічного саду, проведена екскурсія до Інституту виноградарства і виноробства імені В. Є. Таїрова.